

Verdieping 100 jaar Kerstbijeenkomst 1923

In een bijeenkomst van de Antroposofische Vereniging in Nederland op 5 en 6 januari 2024 is vrijdagavond 5 januari een voordracht gehouden door Mario Matthijsen over de Kerstbijeenkomst van 1923 met als titel "Over de betekenis van de Grondsteenlegging door Rudolf Steiner". Hieronder is een schriftelijke neerslag (geen transcriptie) van die voordracht te vinden. Het staat allemaal in de lijn van diverse bijeenkomsten in het kader van de Kerstbijeenkomst in 1923, waaronder een Paasbijeenkomst in 2022 en de landelijke vieringen en recente artikelen in Motief. Deze neerslag kan tevens worden beschouwd als toevoeging bij de schriftelijke neerslag van Pasen 2022, die beschikbaar is gekomen voor intern gebruik. De pdf of een uitdraai van dat 60 pagina's omvattend document kan worden aangevraagd via m.m.matthijsen@hetnet.nl.

Over de betekenis van de Grondsteenlegging door Rudolf Steiner

Beste lieve vrienden.

Het is inmiddels 11 dagen na het moment van 100 jaar geleden, dat Rudolf Steiner de Grondsteenlegging voltrok bij de heropricting van de wereldwijde Antroposofische Vereniging in Dornach op 25 december 1923. Vanavond zou ik graag vijf overwegingen met u delen, ter verdieping van wat we op 18 november 2023 zijn begonnen hier in deze zaal.

1. De eerste overweging betreft wat we net hebben gezien en gehoord over de vijf kwaliteiten van licht uit de 4^e strofe van de Grondsteenspreuk en die door W. Zeylmans¹ voor het eerst werden herkend als verbonden met vijf wezens. Het gaat hierbij om het wereldgeesteslicht van het Sofia-wezen, het wezen waardoorheen de Heilige Geest werkt en die de geboorte van Jezus mogelijk maakte en wereldwijsheid naar ons toebrenge. Dan volgt het daghelder licht van Michaël, wat ons wakker houdt en de moed geeft om de draak in ons zelf en om ons heen te bedwingen en te overwinnen. Dan het verwarmende licht van Boedha, die in ons mededogen kan wekken voor de medemensen en alle wezens om ons heen. Dan het verlichtende licht van Zarathustra, die ook wel Meister Jesu wordt genoemd, die geestelijk inzicht aan ons schenkt en ons zo tot verlichting kan brengen. En dan het goddelijk licht van de Nathanische Jezus, die offerkracht in ons kan oproepen zoals hij het zelf heeft volbracht vóór het Mysterie van Golgotha, tijdens en ook erna. Deze vijf kwaliteiten van licht worden omvat door het stralende licht van de Christus-Zon, die ze alle vijf doorlicht, doorwarmt en doorstraalt en hen in zich draagt. Deze vijf wezens kunnen echter voor ons ook een weg tot de Christus-Zon zijn, een weg die begint met wijsheid om dan via moed en mededogen en verlichting tot offerkracht te voeren, die ook sterk leeft in het Christuswezen. We hebben het hierbij steeds over licht, wat eigenlijk staat voor bewustwording en daarmee in eerste instantie een uitdrukking is van de Heilige Geest. Maar we kunnen ook merken hoe door al deze vijf lichtkwaliteiten heen een vorm van liefde werkzaam is, die we in eerste instantie als een uitdrukking van de Zoon in Christus kunnen herkennen. Het Christuswezen, die oorspronkelijk een Dynamiswezen was, maar zich in het midden van de Oude Zon geheel heeft verenigd met de Zoon als Wereldwoord.² En deze eenheid is zo volledig dat we deze twee wezens nu niet meer kunnen onderscheiden (tenzij we tot in de Oude Zon kunnen schouwen en die eenwording kunnen waarnemen, zoals Steiner dat heeft kunnen doen). En we kunnen dan ook merken hoe bij al deze vijf kwaliteiten van licht een vorm van nieuw leven wordt gewekt, wat we in eerste instantie als een uitdrukking van de Vader kunnen herkennen. Maar, deze drie wezens van de Drie-eenheid werken nooit los van elkaar. Ze werken steeds door elkaar heen, in elkaar, en vormen zo een dynamische eenheid in steeds weer nieuwe samenwerkingsverbanden. Zo ontvangt de Zoon de liefde als kracht

---

¹ Zie het boekje *De Grondsteen* van F.W. Zeylmans van Emmichoven, het hoofdstuk *Het pentagram en de Christus-Zon* (vertaling uit 1977 door E. Zeylmans van Emmichoven van de oorspronkelijke Duitse versie *Der Grundstein* volgens de 2^e uitgebreide druk van 1961; er bestaat ook een Engelse vertaling van 1963 met als titel *The Foundation Stone*).

² Zie GA 137, de 10^e voordracht.

van de Vader en kan de Geest zijn helend licht doen uitstralen doordat de Vader dat mogelijk maakt. En zo vereend de Vader in zich het scheppende van de Zoon met het lichtende van de Geest tot het dragende principe van de oergrond van al het zijnde. Op deze manier kan deze weg tot de Christus-Zon langs vijf kwaliteiten van licht ook worden herkend als een weg tot het ontmoeten van de Drie-eenheid in Christus.

2. Hiermee kom ik dan bij mijn tweede overweging, die ik u zou willen meegeven. Want deze vijf lichtkwaliteiten en de Christus-Zon worden zo genoemd in de 4^e strofe van de Grondsteenspreuk. De vraag kan dan opkomen: hoe is die 4^e strofe ingebed in de Grondsteenlegging, waar de Grondsteenspreuk voor het eerst werd uitgesproken door Rudolf Steiner? Deze vraag voert ons naar de tekst die een uitwerking is van het stenogram van de Grondsteenlegging op 25 december 1923.³ Rudolf Steiner begon die bijeenkomst met 3 hamerslagen op het spreekgestoelte, ten teken dat hij aansloot bij een oude esoterische traditie van het aankondigen dat een cultische handeling zou worden voltrokken. In het verdere verloop zijn dan vele fasen te onderscheiden. Naar ik meen kan je die tot 5 hoofdfasen samenvatten.

De **1^e hoofdfase** *beschrijft* het komen tot zelfkennis in ieder mens individueel, waarbij de zogeheten microkosmische delen van de Grondsteenspreuk voor het eerst werden uitgesproken (dus de eerste gedeelten van de drie eerste strofen van de op 13 januari 1924 gepubliceerde versie van de Grondsteenspreuk). Vervolgens geeft Rudolf Steiner geen uitleg of explicatie van deze delen van de Grondsteenspreuk, maar wijst hij op een weg die kan worden gegaan om te ontdekken hoe we als individueel mens zijn ingebed in drie werelden, die als drie wezens kunnen worden begrepen. Hij geeft aan hoe we, met antroposofie in ons hart, in de wereld kunnen handelen met onze ledematen en daarbij kunnen ervaren hoe bij het uitvoeren van onze belangrijkste activiteit, onze missie, wereldliefde door onze mensenliefde heen stroomt en hoe dit een wezen is dat is ingebed in het grote kosmische geheel. En hij geeft aan, hoe we de samenhang tussen wereldritmen in de kosmos, tussen zon en planeten en de vaste sterren, en ons hartritme kunnen ontdekken en zo tot in de verhouding van ons hartritme tot ons longritme en hoe we dan daaraan bewust kunnen worden hoe de oerbeelden van de kosmos, waaruit alles tot verschijning komt, hoe deze oerbeelden als wereldimaginaties zich daadkrachtig ook in ons ritmisch organisme openbaren. En hij geeft dan aan, dat als we de warmte van ons hart, met daarin de antroposofie, naar ons hoofd laten stromen, naar ons hoofd dat steeds in rust is, dat we dan kunnen ervaren hoe wereldgedachten in onze menselijke gedachten lichtend werkzaam zijn. Hij beschrijft hiermee een weg om te gaan ervaren hoe wereldliefde in mensenliefde dragend stroomt, hoe wereldvormkracht in menselijke vormingskracht werkt en hoe wereldgedachten in mensengedachten doorwerken en hoe we hiermee de Drie-eenheid van al het zijnde in ons kunnen ontdekken, de Vader in ons handelen, de Zoon in Christus in onze vormgevende kracht en de Geest in ons denkbewustzijn. Zo kunnen we komen tot ware zelfkennis waarbij we ons bewust worden van hoe we individueel zijn ingebed in de Drie-eenheid, hoe we als mens zijn ingebed in wereldwezens.

Dan volgt de **2^e hoofdfase**, waarin Rudolf Steiner de kiem van de vernieuwde mysteriën op aarde brengt in de vorming van de eigenlijke bovenzinnelijke Grondsteen, zoals die was voorbereid in de bovenzinnelijke Michaëlschool vanaf de 15^e eeuw doordat alle oude inwijdingswegen door het licht en de warmte van de daad van Christus op Golgotha werden verjongd en vereend en waarbij vele wezens, mensen en andere geestelijke wezens, betrokken waren. Steiner vormde deze kiem, door de krachten van de hoogte (Geest), omtrek (Zoon in Christus) en diepte (Vader) tot een nieuw werkzaam verbond te verenigen in het menselijke *bewustzijn*, naar het voorbeeld van hun kosmische verbondenheid buiten het menselijke bewustzijn. Hij vormde zo de menselijke dodecaëdrische liefdesteen, met als substantie de wereld-mensen-liefde en gevormd volgens de wereld-mensen-vormkracht en glanzend en stralend door de omhullende wereld-mensen-gedachten als antroposofie. En iedere aanwezige werd gevraagd deze geestelijke glanzende dodecaëdrische liefdesteen in het eigen innerlijk na te vormen en in het eigen levende hart te verankeren, zodat het een stevige bodem kan zijn, waarop je kan bouwen in al het toekomstige handelen in de

---

³ Zie GA 260 (uitgave vanaf 1985).

heropgerichte wereldwijde Antroposofische Vereniging, zo gaf hij aan. Het kan in ons levende hart worden opgenomen, zodat het een persoonlijke harteaanleggenheid kan worden en we, in zijn woorden, samen in harmonie van harten het antroposofische willen door de wereld kunnen dragen. Dit dragen betekent zo niet een missionariseren, een willen overtuigen van anderen, maar een representeren daar waar je bent. Helaas is dit in de vertaling niet helemaal goed weergegeven. De vorming van dit verbond in ons hart, die we steeds kunnen navoltrekken naar het voorbeeld van wat Steiner als kiem heeft gevormd, dit verbond kan als een genezing worden ervaren van de afzondering die tussen ons menselijke bewustzijn en de realiteit van de geestelijke wereld heeft moeten ontstaan.

Na deze 2^e en belangrijkste hoofdfase kwam de **3^e hoofdfase**, waarin Rudolf Steiner erop wijst, dat we kracht nodig hebben om de innerlijke warmte en het innerlijke licht, die we kunnen beleven aan deze grondsteen van liefde in ons hart, te versterken, te laten groeien en zo het door de wereld dragen kunnen volhouden tegen alle weerstand in. Voor deze versterking, die dus volgt op de genezende impuls van de vorming van een wakker nieuw verbond met de Drie-eenheid in ons hart, wendt Steiner zich tot het Mysterie van Golgotha, tot het in ons zelf actueel maken van het nieuwe licht en de nieuwe warmte, die van het Mysterie van Golgotha kunnen uitgaan in ieder van ons. Met deze kracht kunnen we, wat we samen willen doen, vanuit het verbond in ons warme hart en vanuit de stralende richting gevende glans tot in ons hoofd, aanbieden aan de Christus-Zon, die het moge inbedden in de wordingsprocessen van wereld en mensheid. En zo spreekt hij dan de latere 4^e strofe van de Grondsteenspreuk uit, die via de vijf kwaliteiten van licht, als vijf wezens, ook een weg kan betekenen tot een bewuste verbinding met Christus, die ons voorgaat en die tevens onze verbinding met de Drie-eenheid verder versterkt. Het is een gemeenschapsvormende impuls, die in deze 4^e strofe tot uitdrukking komt als de vorming van een Graalgemeenschap rond de grondsteen in ons hart. Het is een soort pinksterproces.

Dan volgt de **4^e hoofdfase**, waarin als antwoord op de doorlopen drie fasen uit de kosmos op ons inspreekt, hoe we omhult, gedragen en doorlicht worden door het kosmische verbond in de Drie-eenheid. En zo spreekt Rudolf Steiner hier dan de macrokosmische delen uit, steeds als een antwoord per strofe op de microkosmische delen die in de 1^e hoofdfase al waren uitgesproken en nu nogmaals worden uitgesproken. Het machtige beeld van de macrokosmische dodecaëder kan hier voor ons erfahrbaar worden, die ons mensen met de microkosmische dodecaëder in ons hart omhult, draagt en doortrekt met wordingskracht, waar alle 9 engelhiërarchieën als dienaren van de Drie-eenheid bij betrokken zijn. Het geeft een grote verdieping en inbedding aan de zelfkennis van de eerste hoofdfase. Steiner beschrijft, hoe we deze woorden ervaren als tot ons gesproken woorden, die door de wereld gaan.⁴

En dan als **5^e** en laatste **hoofdfase** wijst Rudolf Steiner erop, dat als we deze kosmische antwoorden in onze ziel opnemen en we ons daarmee onderling verenigen tot een groep mensen die het bewustzijnslicht van dit proces door de wereld willen dragen, dat we dan een ware vereniging voor Antroposofia kunnen gaan vormen en daarmee het licht van de Geest rond de Grondsteen in ons hart kunnen doen uitstralen in de wereld ten dienste van de wording van mens en aarde en alle wezens daaromheen.

We zien hierbij welk een centrale plaats de 4^e strofe met daarin de vijf lichtkwaliteiten in de Christus-Zon inneemt in het gehele proces van de Grondsteenlegging, namelijk direct na de vorming van de eigenlijke Grondsteen uit de krachten van de Drie-eenheid en met als doel ons kracht te geven om op een goede manier samen en in harmonie van harten het antroposofische willen door de wereld te kunnen blijven dragen.

Hij sluit deze cultische bijeenkomst dan af met het teken van de Drie-eenheid, waarmee hij later ook de gehele Kerstbijeenkomst op 1 januari 1924 heeft afsluiten: het kruis met de zon eromheen, dus

---

⁴ Toevoeging achteraf: We zien hier, hoe de Grondsteenspreuk als meditatie steeds per strofe overgaat van de door onszelf gesproken microdelen naar een mediterend horen van de macrodelen. Een overgang die een intensivering en objectivering met zich mee kan brengen tot aan een zogeheten situatie-meditatie aan toe.

van de hoogte tot de diepte (Vader) en met de breedte van de omtrek horizontaal (Zoon) en de harmonie in de cirkel die beide vereend (Geest).

3. Als derde overweging zou ik in willen gaan op de vraag: wat zou dit proces van de Grondsteenlegging kunnen betekenen?

Volgens mij wordt hiermee een kiem gelegd voor wat de nieuwe mysteriën genoemd kan worden. Met een mysteriestroom wordt eigenlijk steeds geduid om een inwijdingsweg om toch de realiteit van de geestelijke wereld te kunnen ervaren ondanks de afzondering die steeds sterker moest ontstaan. En hier gaat het dan om het vinden van een nieuwe verbinding met de Drie-eenheid. Dit is lang voorbereid, zo vertelt Rudolf Steiner in karmavoordrachten na de kerstbijeenkomst, door de bovenzinnelijke Michaëlschool en Michaëlcultus van de 15^e tot in de 19^e eeuw, waarin alle oude mysteriën door Michaël werden doorgenomen vanuit de vernieuwing die door het Mysterie van Golgotha mogelijk is geworden en waardoor alle oude mysteriën op een nieuwe wijze weer werden vereend met waar ze ook uit waren voortgekomen (de Zonnemysteriën). We kunnen in de ritmen van de Grondsteenspreuk een aantal van die oude mysteriestromen gemetamorfoseerd herkennen, en in de esoterische uren van de Hogeschool voor Geesteswetenschap, die Rudolf Steiner na de kerstbijeenkomst heeft gehouden, kan je een eerste uitwerking van deze kiem herkennen. Het planten van deze kiem is een daad met een grote toekomst. Zo kan je hierin de reële basis ontdekken voor de volledige ontwikkeling van het geestzelf in de Jupiterfase van de aarde, waar we geheel doortrokken zullen worden met de Geest, en van de levensgeest in de Venusfase, waarin we ons zo met de Zoon zullen verenigen dat we tot de Zoon zelf worden (zoals Christus dat al bereikte in de fase van de Oude Zon), en van de geestmens in de Vulcanusfase, waarin we geheel één zullen worden met de Vader.⁵ Deze verenigende impuls van de kerstbijeenkomst heeft Rudolf Steiner gebracht in een tijd van grote versplintering in Europa en in de Antroposofische Vereniging. En ook nu leven we in een tijd van grote tegenstellingen om ons heen en ook in de vereniging. Maar de Grondsteen in ons hart kan ons ook nu helpen om ons te verenigen en samen de antroposofie te representeren in de wereld door de Drie-eenheid door ons heen te laten werken via Christus als bemiddelaar. Zo kunnen we een Michaël-Christus gemeenschap vormen met de omgekeerde cultus als het gemeenschapsvormende, zoals Rudolf Steiner dat heeft beschreven voor en na de kerstbijeenkomst.

4. En dit brengt mij bij mijn vierde overweging. Hoe is iets te merken van de Grondsteen in je hart, als je daarmee door de wereld gaat?

Hier kan ik slechts berichten over mijn eigen ervaringen. Volgens mij, kan je gaan ervaren hoe je omgeving van mensen en wereld in zekere zin mee resoneert met de Drie-eenheid in je hart. En dit kan bewust worden in het ervaren van een grote verwondering en bewondering voor alles wat er is en waardoor je je kan ontwikkelen, hoe moeilijk dat soms ook mag zijn. Daaruit kan dan een diepe dankbaarheid ontstaan en een wil om te gaan kennen wat dit alles is. En je kan steeds meer gaan meeleven met alle processen om je heen en in jezelf en dat kan dan tot een genegenheid worden voor alles wat in proces is, hoe zwaar dat ook kan zijn, en een wil kan ontwaken om je bewust te verbinden met het wordende. En tenslotte kan er een moreel besef ontstaan om gewetensvol te willen handelen en daarbij recht te doen aan wat je van de Geest ontvangt in je denken. Dit kan dan worden tot een impuls van trouw te willen zijn aan de Geest die zich toont en je zo steeds meer met die Geest te willen verbinden als dienaar. Deze basale stemmingen in de ziel komen ook naar voren in de esoterische uren die Rudolf Steiner na de zomer van 1924 als herhalingsuren heeft gehouden, doordat hij die uren afsloot onder andere met de woorden: ik bewonder de Vader; ik heb de Zoon lief; ik verbind mij met de Geest. En het zijn juist deze stemmingen die sterk kunnen doorwerken tot in het sociale, wanneer je namelijk in de ander dezelfde intentie bij de Grondsteen kunt gaan herkennen en zo samen een schaal kunt gaan vormen in de zin van de omgekeerde cultus waarin nieuwe inspiratie vanuit de geestelijke wereld kan worden ontvangen.

---

⁵ Zie GA 265, het opstel "Das Kreuz und das Dreieck im Kosmos und im Menschen" (p. 336 en verder).

Nu ben ik samen met Paul van Dijk en Bob Siepman van den Berg in de Natuurwetenschappelijke Sectie op zoek gegaan naar een esoterie in de vorm van een spreuk die een hulp kan bieden aan natuurwetenschappers is deze tijd die een oriëntatie op de geest niet willen verliezen. We kwamen elk op een eigen spreuk, die een soort van samenhang met elkaar hebben. Maar de spreuk, die naar mij toe kwam toen ik in naar huis reed, is breder gericht dan alleen de natuurwetenschapper. Je kan zeggen, we hebben allemaal te maken met de natuurwetenschap van de huidige tijd en daarmee met een uiteenzetting met Ahriman en ook Lucifer. Zo is in deze spreuk dan ook weer een weg tot de Drie-eenheid via Christus te ontdekken, die eigenlijk voor iedereen geschikt kan zijn. En omdat dit zo goed past in de lijn van wat je kan ervaren als je met de Grondsteen in je hart door de wereld gaat, zou ik deze spreuk hier willen voorlezen. Vooraf moet ik wel vermelden, dat de laatste regel niet is opgeschreven en ook niet wordt uitgesproken, opdat het de ruimte kan bieden aan een ervaring die wellicht mogelijk kan worden op grond van wat eraan vooraf gaat (versie november 2022).

Verwondering bij tasten in waarnemen
van wat is tot in het wordende,
meeleven met elk proces van begin tot eind
als uitdrukking van wat daarin verschijnt,
gewetensvol een samenhang omvattend denken
met consequentie en consistentie,

is wezensontmoeting door verschijningen heen:
dankbaar voor wat is en wordt,
liefde voor de wording in alle lagen,
trouw aan de geest die zich toont;

en is evenwicht scheppen, dynamisch en vormend,
tussen vastzitten en losgeslagenheid,
tot dragend gedragen worden
en scheppend geschapen worden
en lichtend doorlicht worden,
met licht in het dragende Leven
en leven in de scheppende Liefde
en liefde in bewustmakend Licht,
in de eenheid van Licht - Liefde - Leven
voor dat wat is en wordt en gaat stralen:
-- -- -- --

5. En nu kom ik dan bij mijn vijfde en laatste overweging. Als we zo Licht en Liefde en Leven in het Christuswezen kunnen herkennen, om ons en in ons en door ons heen, dan komen we eigenlijk steeds dichterbij de oergrond zelf.

En het kan verbazing wekken als je ervan hoort dat Rudolf Steiner elke ochtend om 6 uur voorafgaande aan het samen met Ita Wegman gaan werken aan het boek "Grundlegendes für eine Erweiterung der Heilkunst nach geisteswissenschaftlichen Erkenntnissen" (GA 27) vanaf november 1923 het zogeheten esoterisch Onze Vader hardop uitsprak, zo krachtig dat men het elders in het gebouw duidelijk kon horen. In deze vorm van het Onze Vader, die geheel recht doet aan de inzichten van de Antroposofie, kan je de werking van de Zoon en de Geest horen meeklinken in het wordende en in het bewustzijn van het geestelijke. Moge dit ook in ons werk doorklinken. En zo lees ik dit esoterisch Onze Vader in een versie die Rudolf Steiner ongeveer zo heeft uitgesproken (zie GA 268 op pagina 341 en ook 370 t/m 372; hier versie via Mario Matthijsen). Het is eigenlijk een bede.

Het esoterische Onze Vader

Vater, der Du warst, bist und sein wirst in uns, im allerinnersten Wesen:

Dein Wesen werde in uns verherrlicht und hochgepriesen,

Dein Reich erweitere sich in unseren Taten und in unserem Lebenswandel,

Deinen Willen führen wir in der Betätigung unseres Lebens so aus,

Wie Du, o Vater, ihn gelegt hast in unser allerinnerstes Wesen.

Die Nahrung des Geistes, das Brot des Lebens, bereitest Du

In Überfülle in allen wechselnden Zuständen des Lebens.

Lasse Ausgleich sein unser Erbarmen an Anderen

Für Sünden an unserem Wesen begangen.

Den Versucher lässest Du nicht in uns wirken über das Vermögen unserer Kräfte,

Da in Deinem Wesen, o Vater, keine Versuchung bestehen kann.

Denn der Versucher ist nur Schein und Täuschung,

Aus der Du, o Vater, uns hinausführst, durch das Licht Deiner Erkenntnis.

Deine Kraft und Herrlichkeit wirke in uns in den Zeitenläufen der Zeitenläufe.

Als afsluiting zou ik nu alles wat wij hier aan warmte en licht hebben kunnen ervaren omhoog willen dragen, aan willen bieden, willen schenken aan de wezens van het lot, aan de Heer van het karma, opdat het daarheen moge gevoerd worden waar nu diepe ellende en grote duisternis heerst, opdat ook daar warmte en licht moge zijn.